

УДК 140.8:[37.018:172.15-053.67]

***ДОБІЖА Василь** – кандидат політичних наук, доцент кафедри правових та гуманітарних дисциплін, Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету, 37, вул. Гонти, м. Вінниця, Україна, індекс 21000 (v.dobizha@gmail.com)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5540-9781>

***КОЛЕСНИК Олександр** – викладач вищої категорії, викладач циклової комісії правових дисциплін, Вінницький фаховий коледж економіки та підприємництва Західноукраїнського національного університету, 37, вул. Гонти, м. Вінниця, Україна, індекс 21000 (kolesnikoleksandr89@gmail.com)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6995-983X>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.41.9>

Бібліографічний опис статті: Добіжа, В., Колесник, О. (2020). Філософські погляди на проблеми та перспективи виховання патріотичної молоді. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, 41, 137–147, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.41.9>

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ НА ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ МОЛОДІ

***Анотація.** У статті проаналізовано значення філософії в контексті цивільно-патріотичного і духовно-морального виховання студентської молоді. У дослідженні розглянуті можливості філософії в контексті формування духовних і патріотичних цінностей. У цьому аспекті освіта й виховання мають поставати визначальним консолідуючим, розвивальним, стабілізуючим, науково-пізнавальним та культурно-освітнім інститутом суспільства, громадянсько-патріотичного становлення молоді, формування в неї історичної пам'яті. У такій спосіб варто вчити молодих людей здійснювати оцінку історичних явищ на основі принципів історичної достовірності, науковості, гуманізму, добротності, а також із позицій безпеки та забезпечення*

взаємозв'язку між поколіннями, створення гарантій безпеки української нації. Актуальною постає реалізація принципу: «Моя школа – мій дім; мій дім – моя родина; моя родина – рідна Вітчизна».

Досліджено наповнення понять «Батьківщина» і «патріотизм» новим ціннісним змістом, осмисленням філософських традицій і особливостей як цивілізації, окремого культурно-історичного типу. Розкрито основні ідеї українських освітян щодо національно-патріотичного виховання школярів у сучасному освітньому і виховному просторі. Доведено, що релігійно-духовний чинник має враховуватися в системі вищої освіти за умов її трансформації та входження до Болонського процесу. Суттєвим у цьому має бути забезпечення реалізації принципів об'єктивності, науковості, національно-патріотичної спрямованості в поєднанні можливостей релігії, церкви та духовно-гуманітарного виховання студентської молоді України з метою інтеграції держави в європейське співтовариство, світові цивілізаційні процеси, визначати освітню стратегію держави щодо організації і проведення заходів на виконання національно-патріотичного виховання дітей, військово-патріотичного виховання студентської молоді, військово-патріотичного навчання та утвердження національної ідентичності студентів, утвердження національної ідентичності державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування та формування української політичної нації.

Ключові слова: духовно-моральне виховання, духовні цінності, культурно-історичний тип, філософська традиція, освітньо-педагогічна практика.

DOBIZHA *Vasyl* – Candidate of Political Science, Associate Professor at the Department of Legal and Humanitarian Disciplines, Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics of the Western Ukrainian National University, 37, Honta str., Vinnytsia, Ukraine, postal code 21000 (v.dobizha@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5540-9781>

KOLESNYK *Oleksandr* – Teacher of the Highest Category, Lecturer at the Cycle Commission of Legal Disciplines, Vinnytsia Professional College of Economics and Entrepreneurship of the Western Ukrainian

National University, 37, Honta str., Vinnytsia, Ukraine, postal code 21000
(kolesnikoleksandr89@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6995-983X>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.41.9>

To cite this article: Dobizha, V., Kolesnyk, O. (2020). Filozofski pohliady na problemy ta perspektyvy vykhovannia patriotychnoi molodi [Philosophical views on the problems and prospects of education of patriotic youth]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filosofia» – Human Studies. Series of «Philosophy»: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 41, 137–147, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.41.9>

PHILOSOPHICAL VIEWS ON THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF EDUCATION OF PATRIOTIC YOUTH

Summary. *In the article we analyze the importance of philosophy in the context of civic-patriotic and spiritual-moral education of student youth. The study examines the possibilities of philosophy in the context of spiritual and patriotic values formation. In this aspect, education and upbringing arise as determining consolidating, developing, stabilizing, scientific-cognitive and cultural-educational institution of society, civic and patriotic formation of youth, formation of its historical memory. In this way, young people should be taught to evaluate historical phenomena on the basis of the principles of historical authenticity, scientificity, humanism, charity, as well as from the standpoint of security and ensuring intergenerational relations, creating security guarantees for the Ukrainian nation. The implementation of the principle “My school is my home; my home is my family; my family is my homeland”.*

There have been studied the filling of the concepts “Motherland” and “patriotism” with a new value content, understanding of philosophical traditions and features as a civilization, a separate cultural and historical type. There are revealed the main ideas of Ukrainian educators on the national-patriotic education of schoolchildren in the modern educational space. It is proved that the religious and spiritual factor should be taken into account in the system of higher education in terms of its transformation

and entry into the Bologna process. It is essential to ensure the implementation of the principles of objectivity, scientificity, national and patriotic orientation in the combination of religion, church and spiritual and humanitarian education of student youth in Ukraine in order to integrate the state into the European community, world civilization processes, determine the state educational strategy and carrying out activities to implement national-patriotic education of children, military-patriotic education of student youth, military-patriotic education and affirmation of national identity of students, affirmation of national identity of civil servants and officials of local self-government bodies and formation of Ukrainian political nation.

Key words: *spiritual and moral education, spiritual values, cultural and historical type, philosophical tradition, educational and pedagogical practice.*

Постановка проблеми. В основу сучасного освітнього процесу має бути покладено комплекс базових пріоритетів. Безумовно, пріоритетним у контексті навчання є завдання розкриття фундаментального пізнавального потенціалу студентів відповідно до їхніх культурних, психологічних, фізичних особливостей. Разом із тим освітній процес включає в себе також і виховний компонент.

Зокрема, до виховних пріоритетів нашої освіти варто зарахувати завдання цивільно патріотичного виховання студентської молоді. Як цього добитися і підтримати на рівні державного стандарту патріотичний компонент освіти? Така постановка питання потребує серйозного теоретичного осмислення на найвищому державному рівні (Kudria, 2009, p. 371).

Мета статті. У рамках цієї статті ми ставимо перед собою завдання осмислення ролі філософії в контексті цивільно-патріотичного і духовно-морального виховання української молоді. Адже освітньо-педагогічна практика потребує філософської рефлексії, що освітлює широкий комплекс проблем – від понять патріотизму і громадянськості до оцінки соціокультурних традицій і пов'язаної з ними ціннісної орієнтованості.

Основний матеріал. Положення філософії в духовній культурі таке, що вона так чи інакше стикається з рішенням світоглядних проблем. Філософія – це виявлення граничних підстав

світогляду в єдності поглядів, категоріальної рефлексії, чуттєво-емоційного настрою і глибинної любові до мудрості. В основі філософського підходу до пізнання лежить гуманістична ідея. Філософ завжди намагається дати людині (суб'єкту, спостерігачеві) гідність відповідального судження, здатність дивитися на світ суворим, науково правильним поглядом, керуватися власним розумом та досвідом (Роровуш, 2011, р. 12).

У глибинних основах культури можна виділити основні цінності, фундаментальні життєві ідеї, які відіграють роль системних параметрів, які об'єднують усе різноманіття культурних феноменів в органічну цілісність. Це ті погляди, які ми вкладаємо в розуміння людини, природи, простору і часу, істини, краси, свободи, справедливості, праці, добра і зла, совісті, боргу і т. д. Одним із базових понять, що визначають картину життєвого світу сучасної людини, є поняття Батьківщини.

Людина існує в двох сенсах – глобальному (існування у світі як такому) і в локальному (існування в конкретних обставинах, або присутність). Існування як присутність завжди є екзистенційним. Присутність означає нашу залученість у життєвий континіум подій, вчинків та звершень. Конкретне місце в житті людини являє собою якусь емпіричну певну систему – будинок, місто, країну, державу (Мухалченко, 2004, р. 371).

Індивідуальне «Я» так чи інакше пов'язане з місцем проживання людини. Цей взаємозв'язок відображає, зокрема, поняття «Батьківщина». Поняття «Вітчизна» має не тільки цивільно-політичне, а й соціокультурне значення. Будинок, місто, країна і держава стають Батьківщиною тоді, коли ці об'єкти наповнюються духовним змістом. Як зазначає Ф.В. Лазарев, людина, перш ніж будувати будинок у середовищі існування, має побудувати його у своїй душі.

Коли поняття «Батьківщина» втрачає соціокультурне значення, ціннісний зміст, людина починає дотримуватися відомого принципу: «Моя Батьківщина там, де мені добре» (Andrushchenko, 2001, р. 1–2).

Вітчизняна традиція викладання філософії має ціннісний зміст.

У недавньому минулому, коли домінуючими в нашому соціумі були ціннісні орієнтири комуністичної ідеології, ідеал виховання був сформульований чітко: гармонійно розвинена

особистість. І в цьому ідеалі не було нічого поганого. Поняття Батьківщини як соціалістичної Вітчизни, як союзу соціалістичних республік також було опрацьоване глибоко і різнобічно. Інша справа, що монополія марксизму – ленінізму, є головною і «єдино вірною» філософською системою, що витіснила інші ціннісні орієнтири нашої культури і української цивілізації.

На думку П.А. Сорокіна, в нашій культурі в радянський період відбулося відновлення багатьох цінностей країни. Дослідник писав: «Великі цінності дореволюційної країни у всіх областях культурної творчості, відкинуті і «зруйновані» на деструктивній фазі Револуції, були відновлені і визнані зараз навіть більшою мірою, ніж до Револуції».

З тезою про визнання в радянський період вкладу багатьох творчих діячів Київської Русі і царської Росії в галузі освітньої педагогіки, військової справи, етики, права, економіки, витончених мистецтв П.А. Сорокіна не можна не погодитися. Але, з іншого боку, роблячи висновок про відновлення релігійних цінностей, дослідник суттєво видає бажане за дійсне. Очевидно, що християнська мораль була не тотожна «новій комуністичній моральності».

Альтернативою космополітичному підходу марксизму-ленінізму до розуміння базових основ вітчизняного патріотизму є погляди філософів «першої хвилі» російської еміграції. Зокрема, І.А. Ільїн зазначав: «Особистий духовний досвід філософа в глибині своїй пов'язаний походженням, подібністю і взаємодією з досвідом його рідного народу; йому вдається виробити цей досвід і мобілізувати його». Це той випадок, коли індивідуальна свідомість зливається із сімейною, людина починає мислити і переживати світ крізь призму сімейних категорій і цінностей (Мухалченко, 2001, р. 23).

Говорячи про викладання курсу філософії у вищих і середніх навчальних закладах, необхідно враховувати потенціал філософії, пов'язаний із формуванням цінностей нашої молоді, заснованих на кращих традиціях культури.

Екстравертний характер філософії як світового феномена культури очевидний. Цю тезу можна застосувати до західної філософської традиції, в руслі якої розвивалася і українська філософія. Однак можна говорити про національну специфіку

тієї чи іншої філософської традиції, зокрема, якщо мова йде про нашу філософію (Kasian, 2006, p. 140).

Специфіка вітчизняної філософської традиції істотно зумовлена її православним духовно-моральним компонентом, який ми успадкували від Візантії. Православні цінності з часів прийняття християнства на Русі визначають аксіологічний фундамент вітчизняної філософської думки. Одночасно російська філософська думка зазнала впливу світських ідей і концепцій, автори яких намагалися осмислити специфіку розвитку патріотичного суспільства і держави, її культури (Voropaieva, 2009, p. 83).

Вивчення філософської традиції має дати студентам знання про особливості держави як цивілізації, як окремого культурно історичного типу (якщо слідувати теорії культурно-історичних типів Н.Я. Данилевського). Тому, розглядаючи проблему спору слов'янофілів і західників стосовно вітчизняної філософської та суспільно-політичної думки, необхідно знайомити студентів з аргументацією представників обох точок зору. Зокрема, варто зазначити необхідність знайомства наших студентів із працями та ідеями Н.Я. Данилевського, А.С. Хомякова, К.М. Леонтьєва та інших філософів-слов'янофілів. Також варто знайомити студентів із працями вчених-євразійців (Valevskiy & Ishmuratov, 1997, p. 131).

Поняття про державу як про окремих, особливий культурно-історичний тип, особливої цивілізації, знімає протиріччя, пов'язане зі спробами філософів «західницького» напрямку нав'язати жителям нашої країни думку про «вторинність» вітчизняної культури, її відсталість від європейської культури, що відбилося на характері розвитку вітчизняної науки, техніки, економіки, філософської думки і т. д. (Biletska, 2009, p. 57).

З іншого боку, не варто впадати в крайнощі і заперечувати взаємозв'язок вітчизняної культури із західною культурою, досягненнями європейського (романо-германського) культурно-історичного типу у сфері культури, науки і техніки.

Розвиток світової культури і цивілізації на сучасному етапі передбачає не односторонню експансію якої б то не було культури у всі регіони планети, а взаємовплив. Сам факт існування у світі багатьох культур передбачає вміння людини брати участь у діалогах культур, перетворюючи їх на конфлікти.

Є країни, що вже перейшли так чи інакше в західний, модерністський тип культури, які сприйняли відповідний соціокультурний стандарт. І є інші, які не можуть на нього перейти, не втративши своєї культури, ідентичності. Таким чином, сприйняття західного соціокультурного стандарту часто не тотожне вихованню ціннісного ставлення до норм і цінностей культури народів, що населяють всі куточки нашої держави (Krasko, 2003, p. 88).

Нас цікавить не тільки проблема своєрідності вітчизняної культури, а й питання: «Яким шляхом йде наша держава?». Що таке індивідуальні і що таке громадські, загальнодержавні цінності, як вони співвідносяться один з одним, які фактори об'єднують народ в українську націю? Варто зазначити, що духовні цінності російської цивілізації і патріотичні цінності займають особливе місце в контексті розвитку вітчизняної культури. Це дає вітчизняній культурі змогу протидіяти процесу глобалізації культури під впливом соціокультурних стандартів і цінностей західного світу (Mykhalchenko, 2000, p. 34).

Разом із тим на початку 1990-х рр. з нашої системи освіти зник ідеал виховання. Нині ми переживаємо стан аномії, за Е. Дюркгеймом, – це відсутність будь-яких норм. Моральність була відкинута, її замінили матеріальні цінності – цінності індивідуального успіху й економічного благополуччя. І, як наслідок, виникає відома теза: «Гроші вирішують все». Спокуса і віра в індивідуальну перемогу є в багатьох, їх зіткнення і боротьба можуть змусити нашу молодь на відмову від духовних цінностей і від цінностей патріотизму (Kononenko, 2002, p. 29).

Практичним прикладом впливу індивідуалістичних, споживчих цінностей на свідомість молоді є прагнення емігрувати з країни в пошуках кращих кар'єрних можливостей. Але при цьому освіту такі люди отримують, як правило, в Україні, за рахунок бюджетних коштів.

З урахуванням того, що ціннісна свідомість сучасної молоді характеризується амбівалентністю, нестабільністю і мінливістю, зростає роль системи освіти як інструменту формування особистості. Ніякий освітній інститут не може мати на меті тільки передачу знань, треба ще добре уявляти, який тип особистості ми хочемо отримати в результаті (Entoni, 2009, p. 211).

Освіта – це не послуга. Не можна забувати, що навчання і виховання становлять суть освіти. У зв'язку з цим стратегічно значущим напрямом розвитку сучасної освіти є посилення в ньому виховного, ціннісного компонента. Це неможливо зробити, не подолавши негативну, на наш погляд, тенденцію, пов'язану зі скороченням годин на вивчення дисциплін гуманітарного циклу, суспільних наук у вищих і середніх спеціальних навчальних закладах.

Адже це значно ускладнює як моральне виховання, так і формування почуття Батьківщини, цінностей патріотизму (Biletska, 2009, p. 59).

Висновки. Філософія як навчальна дисципліна має світоглядний характер. Говорячи про роль філософії в контексті цивільно-патріотичного і духовно-морального виховання студентської молоді, варто зазначити можливості, пов'язані з наповненням понять «Батьківщина» і «патріотизм» ціннісним змістом, осмисленням нашої філософської традиції і особливостей як цивілізації, як окремого культурно історичного типу, який, розвиваючись у взаємозв'язку із західною культурою, зберіг свою самобутність.

Варто також зазначити можливості філософії в контексті подолання помилкових стереотипів і цінностей, які формуються західною культурою (зокрема цінностей індивідуалізму і матеріального благополуччя «незважаючи ні на що», девальвує, розминають духовні цінності). Курс філософії дає змогу посилити виховний компонент вітчизняної гуманітарної освіти. Разом із тим недавні реформи вищої освіти під егідою МОН істотно скоротили навчальні години з гуманітарних наук, у тому числі і з філософії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В., Руденко Ю. Національний характер. Київ : Освіта. С. 11–12.
2. Білецька С.П. Проблеми і перспективи національного виховання студентської молоді. *Українська освіта у світовому часопросторі* : матеріали III Міжнародного конгресу, 21–22 жовтня 2009 р., м. Київ, 2009. С. 57–59.
3. Валевський О.Л., Ішмуратов А.Т. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 1997. 150 с.

4. Воропаєва Т.С. Українська мова як смислова засада національної ідентичності і проблема реформування вищої освіти в Україні. *Українська освіта у світовому часопросторі* : матеріали III Міжнародного конгресу, 21–22 жовтня 2009 р., м. Київ, С. 82–84.
5. Сміт Е.Д. Культурні основи націй. Ієрархія, заповіт і республіка. Наукове видання. Київ : Темпора, 2009. 312 с.
6. Касьян В.І. Сучасний стан філософської освіти: проблеми, перспективи. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2006. № 10–11. С. 139–143.
7. Кононенко П.П. Українознавство – наука самопізнання українського народу. *Українознавство*. 2002. № 1–2. С. 22–29.
8. Красько С.М. Схід і Захід України: тенденції міжрегіональної взаємодії в оцінках населення. *Українське суспільство 2003 р.* Соціологічний моніторинг. Київ : Інститут соціології НАН України, 2003.
9. Кудря М.М. Збереження національної ідентичності в контексті глобалізації / Вища освіта України. Додаток 4, том I (13) 2009 р. Тематичний випуск «*Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*». С. 366–375.
10. Михальченко М.І. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы? Київ : Інститут соціології НАНУ, 2001. 440 с.
11. Михальченко М.І. Лимітроф Європи: випадковість чи доля України. *Людина і політика*. 2000. № 3. С. 34.
12. Михальченко М.І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. Дрогобич : ВФ «Відродження», 2004. 488 с.
13. Попович М.В. Роль філософії у духовному розвитку людства. *Збірник наукових праць* : матеріали III Міжнародної науково-теоретичної конференції «Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності», 19–20 травня 2011 року. Житомир : видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 10–16.

REFERENCES

1. Andrushchenko V.D. (2001). Rudenko Yu. Natsionalnyi kharakter [National character]. Kyiv : Education. P. 11–12.
2. Biletska S.P. (2009). *Problemy i perspektyvy natsionalnoho vykhovannia studentskoi molodi* : materialy III Mizhnarodnoho konhresu «Ukrainska osvita u svitovomu chasoprostori» [*Problems and prospects of national education of student youth* : materials of the III International Congress “Ukrainian education in world time and space”]. October 21–22, 2009, Kyiv. P. 57–59.
3. Valevskiy O.L., Ishmuratov A.T. (1997). Politychnyi konflikt u suchasniy Ukraini: kulturni vymiry, struktura, pryntsypy analizu [Political conflict in modern Ukraine: cultural dimensions, structure, principles of analysis]. Kyiv : National Institute for Strategic Studies, 1997. 150 p.
4. Voropaieva, T.S. (2009). *Ukrainska mova yak smyslova zasada natsionalnoi identychnosti i problema reformuvannia vyshchoi osvity v Ukraini* :

materialy III Mizhnarodnoho konhresu “Ukrainska osvita u svitovomu chasoprostori” [*Ukrainian language as a semantic basis of national identity and the problem of reforming higher education in Ukraine : materials of the III International Congress “Ukrainian education in the world space-time”*]. October 21–22, 2009, Kyiv, P. 82–84.

5. Smit, E.D. (2009). Kulturni osnovy natsii. Hierarkhiia, zapovit i respublika [Cultural Foundations of Nations. Hierarchy, testament and republic]. Scientific publication. Kyiv : Tempora. 312 p.

6. Kasian, V.I. (2006). Suchasnyi stan filosofskoi osvity: problemy, perspektyvy. *Filosofski problemy humanitarnykh nauk* [The current state of philosophical education: problems, prospects. *Philosophical problems of the humanities*]. № 10–11. P. 139–143.

7. Kononenko, P.P. (2002). Ukrainoznavstvo – nauka samopiznannia ukrainskoho narodu. *Ukrainoznavstvo* [Ukrainian studies – the science of self-knowledge of the Ukrainian people. *Ukrainian Studies*]. № 1–2. Pp. 22–29.

8. Krasko, S.M. (2003). Skhid i Zakhid Ukrainy: tendentsii mizhrehionalnoi vzaiemodii v otsinkakh naseleennia. *Ukrainske suspilstvo 2003 r. Sotsiologichnyi monitorynh* [East and West of Ukraine: trends in interregional interaction in population estimates. *Ukrainian society 2003. Sociological monitoring*]. Kyiv : Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine.

9. Kudria, M.M. (2009). Zberezhennia natsionalnoi identychnosti v konteksti hlobalizatsii / Vyshcha osvita Ukrainy [Preservation of national identity in the context of globalization / Higher education in Ukraine]. Annex 4, Volume I (13) 2009. Thematic issue “Higher education in Ukraine in the context of integration into the European educational space”. Pp. 366–375.

10. Mykhalchenko, M.I. (2001). *Ukraynskoe obshchestvo: transformatsiia, modernyzatsiia yly lymytrof Evropy* [Ukrainian society: transformation, modernization or the limit of Europe?]. Kyiv : Institute of Sociology of NASU, 440 p.

11. Mykhalchenko, M.I. (2000). Limitrof Yevropy: vypadkovist chy dolia Ukrainy. *Liudyna i polityka* [The limit of Europe: chance or fate of Ukraine. *Man and politics*]. № 3. P. 34.

12. Mykhalchenko, M.I. (2004). Ukraina yak nova istorychna realnist: zapasnyi hravets Yevropy [Ukraine as a new historical reality: a reserve player in Europe]. *Drohobych: VF “Renaissance”*. 488 p.

13. Popovych, M.V. (2011). *Rol filosofii u dukhovnomu rozvytku liudstva. Zbirnyk naukovykh prats : materialy III Mizhnarodnoi naukovy-teoretychnoi konferentsii «Tolerantnist yak sotsiohumanitarna problema suchasnosti»* [*The role of philosophy in the spiritual development of mankind. Collection of scientific works : materials of the III International scientific-theoretical conference “Tolerance as a socio-humanitarian problem of modernity”*]. May 19–20, 2011. Zhytomyr : ZhSU publishing house. I. Franko. P. 10–16.